

FINANSAL KURUMLARIN DENETİMİNE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER¹

AHMET EROL
Maliye Başmüfettişi
(İst.Deftardar Yrd.V.)

Ülkemiz açısından finansal kurumlar üzerinde özellikle kamu erkinin yasal düzenlemeler dayanarak yoğun denetimi söz konusudur. Ülkemizdeki tüm diğer alanlarda olduğu üzere bu konuya ilişkin yasal düzenlemelerde de aşırı bir kapsam genişliği, dağınıklık ve karmaşıklık bulunmaktadır. Finansal kurumların denetimine ilişkin yasal düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde gözden geçirilerek, bu yasal düzenlemelerde yer alan “denetim”, “inceleme”, “gözetim”, “izleme”, “teftiş” gibi konulara ilişkin hükümler ve düzenlemeler aşağıdaki gibi derlenmiştir. Gerek denetleyen ve gerekse denetlenen olarak uygulamanın içinde yer alan gerçek ve tüzel kişiler açısından günceli yakalayan bu çalışmanın yararlı olacağına ve sürekli olarak ellerinin altında bulunacağına inanıyoruz.

Finansal kurumların kuruluş ve etkinliklerinin kamu otoritesi tarafından yasaya ya da yasa gücünde diğer düzenlemelere bağlanması bir zorunluluktur. Çünkü, finansal kurumlar yaptıkları iş itibarıyla kamu otoritesini ve halkın büyük çoğunluğunu yakından ilgilendirmektedirler. Kamunun hak ve çıkarlarını bu denli kapsamlı şekilde ilgilendiren kurumların kuruluş ve çalışma ilke ve kurallarının yasal düzenlemelere tabi tutulması kadar doğal birşey olmaz. Finansal kurumları türler itibarıyla şöyle sıralayabiliriz:

1. Bankalar
2. Sigorta Şirketleri
3. Finansal Kiralama Şirketleri
4. Özel Finans Kurumları
5. Faktoring Şirketleri
6. Yetkili Müesseseler (Döviz Büfeleri)
7. Aracı Kurumlar
8. Yatırım Fonları
9. Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları
10. Yatırım Ortaklıkları
11. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları
12. Yatırım Danışmanlığı Kurumları
13. Portföy Yönetim Şirketleri
14. Kıymetli Madenler Borsası
15. Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsaları

¹Bu yazı Temmuz 1997 tarihi itibarıyla düzenlenmiştir.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

Finansal kurumların denetimi; konunun daha ayrıntılı olaral irdelenmesi şeklinde ilerleyen sayılarda devam edecektir.

1. 3182 Sayılı Bankalar Kanunu²

İç Denetim

Denetçiler

MADDE 25- 1. Bankaların denetçileri ikiden az olamaz.

2. Denetçilerin yükseköğrenim görmüş ve bankacılık, hukuk ve muhasebe konularında bilgi ve tecrübe sahibi kimselerden seçilmeleri şarttır.

Denetçilerin görevleri

MADDE 26- Denetçiler Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre banka genel kuruluna hitaben düzenleyecekleri yıllık raporlarından başka yılbaşından itibaren her üç ayda bir bankanın bu Kanun ve diğer mevzuat karşısındaki durumuna ilişkin bir rapor düzenlemek ve düzenledikleri raporları ait olduğu dönemi izleyen bir ay içinde banka yönetim kuruluna ve Müsteşarlığa göndermekle yükümlüdürler.

Banka Müfettişleri

MADDE 27- Dankaların, işlemlerinin bankacılık ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunludur.

Kredilerin İzlenmesi

MADDE 46- (...)

4. Sermayesinin yarısından fazlasına genel ve katma bütçeli dairelerin, kamu iktisadi teşebbüslerinin, 3291 sayılı Kanun kapsamına alınan kuruluşların sahip olduğu kurum ve ortaklıklar ve bankalar dışında kalan müşterilere açılacak krediler ve verilecek kefalet ya da teminatların 50 milyar lirayı geçmesi halinde alınacak hesap durumu belgesi ile eki bilanço ve kar ve zarar cetvellerinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğunun 3568 Sayılı Kanuna göre tasdiğe yetkili yeminli mali müşavirler tarafından tasdik edilmesi şarttır.

Bakanlık, bu fıkraya göre yapılacak tasdikle ilgili usul ve esasları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Türkiye Bankalar Birliği ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği'nin görüşlerini almak suretiyle tespate yetkilidir.

Hazine Müsteşarlığı; Yeminli Mali Müşavirlerin Bankalar Kanunu'nun 46'ncı Maddesine Göre Yapacakları Tasdiğe İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği 31.05.1995 tarih ve 22299 sayılı Resmi Gazete'de yayımlamıştır. Bu Yönetmeliğin Tasdik Amacını belirleyen 3'üncü ve Tasdik Kapsamını belirleyen 4'üncü maddesi aşağıda olduğu gibidir:

²02.05.1985 Tarih ve 18742 Sayılı Resmi Gazete (R.G.)

MADDE 3- Tasdikın amacı hesap durumu belgesi ve eklerinin mevzuat hükümlerine, Türkiye’de uygulanan muhasebe ilkeleri ile muhasebe standartlarına uygun şekilde düzenlenmesini sağlamaktır.

MADDE 4- Yeminli mali müşavirlerce tasdiki yapılacak belgeler; bankalarca açılacak krediler ve verilecek kefalet ya da teminatların 30 milyar lirayı geçmesi halinde talepte bulunanlardan alınacak ve Bankalar Kanunu’nun 46’ncı maddesine istinaden Türkiye Bankalar Birliği tarafından tespit edilen hesap durumu belgesi ile eki bilanço ve kar zarar cetvelleridir.

Tasdik amacıyla yapılacak denetimde uyulacak esaslar ve kapsamı hakkında 01.06.1989 tarih ve 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu gereği uygulanan çalışma usul ve esaslarındaki denetim ile ilgili hükümler uygulanır.

Bilanço ile kar ve zarar cetvellerinin ilgili mercilere gönderilmesi ve ilanı

MADDE 54- 1. Bankalar bilançoları ile kar ve zarar cetvellerinin bağımsız denetim kuruluşları ve denetçilerince onaylı birer örneğini genel kurullarının toplandığı tarihten itibaren 3 ay içinde yönetim kurulu ve denetçilerinin raporları ile birlikte Müsteşarlık ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na tevdi ederek resmi Gazete ve yurt çapında yayın yapan bir gazete ile ilan etmek zorundadırlar. Genel kurulu bulunmayan bankalarda 3 aylık süre bilanço ile kar ve zarar cetvellerinin yönetim kurullarınca onaylandığı tarihten itibaren başlar.

2. Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan bankaların, Türkiye’deki yönetim merkezleri tarafından düzenlenen ve müdürler kurulları tarafından imzalanan Türkiye’deki faaliyetlerine ait bilançoları ile kar ve zarar cetvelleri, bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylandıktan sonra merkezlerinin son bilanço ve kar ve zarar cetvelleri ile birlikte 1 inci fıkradaki mercilere tevdi ve aynı fıkraya göre ilan olunur.

3. Bankalar, 1 ve 2 nci fıkralara göre ilan edilecek bilanço ile kar ve zarar cetvellerinde, bağımsız denetim kuruluşlarının bunların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığına dair açıklamalarına yer vermek zorundadırlar.

5. Bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluşlarına, çalışmalarına, faaliyetlerinin geçici veya daimi olarak durdurulmasına ilişkin esaslar Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın da görüşü alınarak Müsteşarlıkça düzenlenir. Bağımsız denetim kuruluşları, bu kanun uyarınca yaptıkları faaliyetler dolayısıyla üçüncü kişilere verecekleri zararlardan sorumludurlar.

Üç aylık hesap özetleri ile diğer cetveller

MADDE 56-

2. Üç aylık hesap özetleri genel müdür ile genel muhasebe müdürü veya sorumlu muhasebeci tarafından imza edilmiş ve mevcutsa denetçiler tarafından onaylanmış

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

olarak Bakanlıkça belirlenecek süreler içinde bu Müsteşarlığa ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına gönderilir.

3. Müsteşarlık bu kanun uygulanmasını izlemek amacıyla bankalardan belirleyeceği esaslar ve örneklere uygun olarak cetvel, rapor ve mali tablolar istemeye, mali bünyeleri ve kaynaklarının kullanımı ile ilgili standart rasyoları, bu rasyolar ile mali tabloların gerekli görüldüğü taktirde yayımlanmasına ilişkin usul ve esasları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Türkiye Bankalar Birliği'nin görüşlerini alarak tespite yetkilidir. Bankalar bu cetvel, rapor ve mali tabloları Müsteşarlığa tevdi etmek ve tespit edilecek rasyolara uymak zorundadırlar.

2. Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik³

Bankaların 1211 Sayılı Kanununun 43'üncü maddesi gereğince bir örneği Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na verilecek olan denetim raporunu hazırlayabilecek ve bunların yayımlanacak bilanço ile kar ve zarar cetvellerini onaylayabilecek bağımsız denetim kuruluşlarının yetkilendirilmesi, faaliyetleri ve yetkilerinin kaldırılmasına ilişkin esasları düzenlemek amacıyla çıkarılan söz konusu Yönetmelik 21.03.1997 tarih ve 22940 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Denetim

Bankalar yeminli murakıpları

MADDE 61- 1. Bu Kanun ile ek ve değişikliklerinin diğer kanunların bankalarla ilgili hükümlerinin uygulanmasının ve her türlü bankacılık işlemlerinin denetimi, bankaların varlıkları, alacakları, özkaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasındaki ilgi ve dengelerin ve mali bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlili bankalar yeminli murakıpları ve yardımcıları tarafından yapılır.

TC Merkez bankası dışında Türkiye'de faaliyet gösteren tüm bankalar 3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun 57'nci maddesi uyarınca tüzel kişiliğe sahip Türkiye Bankalar Birliği'ne üye olmak zorundadırlar. Birlik; bankacılık mesleğinin gelişmesini sağlamak; bankaların birlik ve bankacılık mesleğinin gerektirdiği vakar ve disiplin içinde ekonominin gereksinimlerine uygun olarak çalışmalarını sağlamak; bankalar arasındaki haksız rekabeti önlemek amacıyla, gerekli her türlü tedbiri almak ve uygulamakla görevli ve yetkilidir. Birlik bankacılık konusundaki mevzuatı ve aldığı karar ve tedbirlerin uygulanmasını takip eder ve Bakanlıkça alınması istenen tedbirleri alır.

3. Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴

³21.03.1997 Tarih ve 22940 Sayılı R.G.

⁴20.10.1990 Tarih ve 20671 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

MADDE 5- Hazine Müsteşarlığı, bu bankaların faaliyetleri ile ilgili olarak hesap ve kayıt düzenine dair usul ve esasları belirlemeye, kuruluş ve faaliyete ilişkin işlemlerin bu Karar hükümlerine uygunluğunu denetlemeye yetkilidir.

Bu Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında çıkarılan Serbest Bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına Dair 90/999 Sayılı Kararı Hakkında 1 Numaralı Tebliğ'in 8 ve 9'uncu maddeleri şöyledir:

MADDE 8- Serbest bölge veya bölgelerde kıyı bankacılığı faaliyetlerinde bulunan bütün bankaları denetlemeye Hazine Müsteşarlığı yetkilidir.

MADDE 9- Yapılan bu denetimler neticesinde, mevzuata aykırı faaliyetleri tespit edilen bankalardan Müsteşarlık, uygun bir süre vererek, bu aykırılıkların giderilmesini isteyebilir.

4. Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında 16.12.1983 Tarih ve 83/7506 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁵

Denetime Yetkili Kamu Mercileri

MADDE 12- Kurumların işlem ve hesapları Banka'ca denetlenir. Başbakanlık her zaman bu kurumlarda denetleme yetkisini haizdir.

Yapılan denetlemeler sonucunda, Kurumların mevzuat ve işletme amaç ve ilkelerine aykırı durum ve işlemleri tespit edildiğinde, Başbakanlıkça uygun bir süre verilerek, mevzuat ve işletme amaç ve ilkelerine uygunluğun sağlanması istenir.

Verilen süre içinde, Kurum tarafından gerekli tedbirlerin alınmadığı ve düzeltmelerin yapılmadığı tespit olunduğu takdirde, Kurum Bakanlar Kurulu'nca geçici veya daimi olarak faaliyetten men olunabilir.

Kurumların Tasfiyesi

MADDE 13- A) Türkiye'de faaliyette bulunan özel finans kurumları faaliyetlerini tasfiye etmek istedikleri takdirde keyfiyeti Başbakanlığa bildirmek zorundadırlar. Başbakanlık faaliyetlerini tasfiye etmek isteyen kurumun durumunun mevzuata ve işletme amaç ve ilkelerine uygun olup olmadığını görevlendirilecek maliye müfettişleri, hesap uzmanları veya bankalar yeminli murakıplarına inceletir. (...)

5. 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu⁶

MADDE 10- (...) Kiralayan şirketler ile yabancı kiralayan şirketlerin Türkiye'deki şubeleri Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakanlığın denetimine tabidir. Ön izin verilme şekil ve şartları ile kiralayan şirketlerin denetimine dair hükümler çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

⁵19.12.1983 Tarih ve Mükerrer 18256 Sayılı R.G.

⁶28.06.1985 Tarih ve 18795 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

Anılan Yönetmelik 28.04.1992 tarih ve 21212 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Bu Yönetmeliğin Denetim başlıklı 9’uncu maddesi aynen şöyledir:

MADDE 9- Finansal kiralama şirketleri ile yabancı kiralama şirketlerinin Türkiye’deki şubelerinin işlemlerinin; Finansal Kiralama Kanunu’na, , Türk Ticaret Kanunu’na, diğer ilgili mevzuata ve bu Yönetmelik hükümlerine uygunluğunu denetlemeye, Bankalar Yeminli Murakıpları ve Yardımcıları ile Hazine Kontrolörleri ve Stajyer hazine Kontrolörleri yetkilidir.

6. 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu⁷

Temel görev ve yetkiler

MADDE 4- (...)

II- Bankanın temel yetkileri:

(...)

d) Banka, meri mevzuatla kendisine verilen yetki ve görev alanına giren hususlara ilişkin yapmış olduğu her türlü düzenlemelere bankaların uygun hareket edip etmediklerini denetleme yetkisini haizdir.

7. Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği⁸

Bu Yönetmelik, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’un 6’ncı maddesi uyarınca hazırlanmış ve 25.09.1985 tarih ve 18879 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğin “Bankalararası Takas Odaları Merkezinin TC Merkez Bankası ile İlişkileri” başlıklı 13’üncü madesi şöyledir:

MADDE 13- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Bankalararası Takas Odaları Merkezinin gözetimine ve her türlü işlemlerini teftiş, tetkik ve tahkike yetkili olup, her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir, talimat verebilir.

8. Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname⁹

Denetim

MADDE 22- Menkul kıymetler borsalarının her türlü işlem, hesap, kayıt ve defterleri, Maliye bakanlığı denetim elemanlarınca her halukarda denetlenebilir. Borsalar, defter, belge ve kayıtlarını Maliye Bakanlığı denetim elemanlarına ibraz etmekle yükümlüdürler.

⁷26.01.1970 Tarih ve 13409 Sayılı R.G.

⁸25.09.1985 Tarih ve 18879 Sayılı R.G.

⁹06.10.1983 Tarih ve 18183 Sayılı R.G.

9. Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik¹⁰

1) Borsaların denetimi:

A) Borsa Üyelerinin Denetimi

MADDE 62- Borsa üyelerinin borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri, borsanın yetkili elemanlarınca her zaman incelenebilir. Üyeler, bu incelemelere müsaade etmek, inceleme elemanlarına her türlü kolaylığı göstermek ve yardımda bulunmak, borsa faaliyetleriyle ilgili konularda borsa yetkililerince istenecek her türlü bilgileri vermek zorundadırlar.

Borsa üyeleri, borsa işlemlerine ilişkin olarak yıllık faaliyet sonuçlarıyla yıl sonu itibariyle düzenlenen bilançolarını, hesap döneminin bitimini izleyen dört ay içinde, bağlı buldukları borsaya vermek zorundadırlar.

B) Borsaların Gözetim ve Denetimi

1) Gözetim ve Denetleme Mercileri

MADDE 63- Borsaların işlem ve hesapları, KHK ve bu Yönetmelik hükümlerine göre SPK'ca denetlenir. Gözetim ve denetim görevinin yerine getirilmesi amacıyla SPK tarafından belirlenen ilkelere ve verilen talimata aykırı davranılması, KHK'ye ve bu Yönetmelik hükümlerine aykırılık sayılır.

Borsalarda KHK gereği, gözetimle görevli bir borsa komiseri bulunur. Komiser ve yardımcıları ile komiserlik görevlileri, borsadaki faaliyetlerinin ilgili mevzuata uygun olarak yürütülmesini gözetim altında bulundurlar.

Bakanlık da gerek gördüğünde borsalarda denetleme yaptırabilir.

Borsa yetkilileri, defter, belge ve kayıtlarını, yetkili ve görevli denetim elemanlarına ibraz etmek ve istenen bilgileri vermek zorundadırlar.

10. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi Uygulama Yönetmeliği¹¹

Bölgede Yapılan Faaliyetlerle İlgili Kayıtların ve Defterlerin Tutulması

MADDE 14- Kullanıcılar, Bölge dışındaki faaliyetlerine ilişkin hesap ve kayıtlarını hiçbir şekilde bölge içindeki faaliyetleri ile birlikte muhasebeleştirmezler. Serbest Bölge faaliyetlerine ilişkin kayıtlar müstakil tutulur ve muhasebeleştirilir, istenildiğinde SPK, Borsa¹², Bölge Müdürlüğü¹³ veya Genel Müdürlük¹⁴ yetkililerince

¹⁰06.10.1984 Tarih ve 18537 Sayılı R.G.

¹¹24.07.1995 Tarih ve 22353 Sayılı R.G.

¹²YMKB

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

incelenebilir. Kullanıcıların, inceleme ve denetim sırasında yetkililerce her türlü kolaylığı göstermesi ve Bölgede'ki faaliyetleriyle ilgili istenen bilgi ve belgeleri sunmaları zorunludur.

11. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Uluslararası Pazar Yönetmeliği

Gözetim ve Denetim

MADDE 58- Pazar işlem yetkisi almış aracı kuruluşların, İMKB Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetlere ilişkin kayıtları, istenildiğinde SPK, Borsa, Bölge Müdürlüğü veya Genel Müdürlük yetkililerince incelenebilir. Pazar işlem yetkisi alan aracı kuruluş yetkililerinin inceleme ve denetim sırasında her türlü kolaylığı göstermeleri ve Bölge'deki faaliyetler ile ilgili bilgi ve belgeleri sunmaları zorunludur.

12. Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname¹⁵

Denetleme

MADDE 14- Bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişilerin faaliyetleri Müsteşarlıkça denetlenir.

Maliye Bakanlığı da, bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişileri her halükarda denetleme yetkisini haizdir.

Bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişiler, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemelere hazır tutmak zorundadırlar.

Müsteşarlık bu Kanun Hükmünde Kararnameye tabi gerçek ve tüzel kişilerden her türlü bilgi ve belgeyi talep edebilir.

13. Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik¹⁶

Bu Yönetmelik, 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında KHK'nin 545 Sayılı KHK ile değişik 13'üncü maddesi kapsamında çıkarılmıştır. Anılan Yönetmeliğin "Denetim" başlıklı 15'inci maddesi aynen aşağıdadır:

¹³İMKB Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi

¹⁴İMKB Uluslararası Menkul Kıymetler Serbest Bölgesi Müdürlüğü

¹⁵06.10.1983 Tarih ve 18183 Sayılı R.G.

¹⁶26.07.1994 Tarih ve 22002 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

MADDE 15- Finansman şirketlerinin faaliyetleri, Müsteşarlık ve Maliye Bakanlığı'nın denetim elemanlarınca denetlenir.

Finansman şirketleri, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadırlar.

Şirketin mali tablo ve raporları bağımsız denetleme kuruluşlarına denettirilir, denetleme raporunun bir örneği Müsteşarlığa¹⁷ gönderilir.

14. İkrazaçılık Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik¹⁸

Bu Yönetmelik 90 Sayılı Ödünç Para Verme İşleri hakkında KHK kapsamında çıkarılmıştır. Anılan Yönetmeliğin "Denetim" başlıklı 12'nci maddesi şöyledir:

MADDE 12- İkrazaçılıkların faaliyetleri, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığınca denetlenir.

İkrazaçılar, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadırlar.

16. Faktoring Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik¹⁹

Bu Yönetmelik, 545 Sayılı KHK ile değişik Ödünç Para Verme İşleri Hakkında 90 Sayılı KHK kapsamında çıkarılmıştır. Anılan Yönetmeliğin "Denetim" başlıklı 12'nci maddesi aşağıdadır:

MADDE 12- Faktoring şirketlerinin faaliyetleri, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından denetlenir.

Faktoring şirketleri, denetim elemanlarınca istenecek her türlü bilgiyi vermek, defter ve belgelerini ibraz etmek ve incelemeye hazır tutmak zorundadırlar.

17. 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu²⁰

Görev ve Yetkiler

MADDE 22- Sermaye Piyasası Kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır :

a) Bu Kanunun uygulanması açısından sermaye piyasası araçlarının, ihracını, halka arz ve satışının şartlarını düzenlemek ve denetlemek,

¹⁷Hazine Müsteşarlığı

¹⁸21.12.1994 Tarih ve 22148 Sayılı R.G.

¹⁹21.12.1994 Tarih ve 22148 Sayılı R.G.

²⁰30.07.1981 Tarih ve 17416 Sayılı R.G.

b) İhraç veya halka arz olunacak sermaye piyasası araçlarını Kurul kaydına almak ve kamu yararının gerektirdiği hallerde sermaye piyasası araçlarının halka arz ve satışını geçici olarak durdurmak,

c) İhraççıların alacaklarına ve duran varlıklarına dayalı olarak çıkaracakları varlığa dayalı menkul kıymetlerinin şartlarını, ihraç ve halka arz esaslarını ve tabi olacakları sair hususları düzenlemek, gerektiğinde münhasıran varlığa dayalı menkul kıymet ihracı ile iştigal eden genel finans ortaklıkları ile risk sermayesi yatırım fonları, risk sermayesi yatırım ortaklıkları ve risk sermayesi yönetim şirketlerini denetlemek,

d) 1/6/1989 tarih ve 3568 sayılı Kanuna göre, denetlemeye yetkili olanların sermaye piyasasında bağımsız denetleme faaliyetlerinde bulunmak üzere oluşturacakları kuruluşlara ilişkin kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını, bu şartlara uyan sermaye piyasasında bağımsız denetlemeye yetkili kuruluşları listeler halinde ilan etmek,

e) Kamunun zamanında yeterli ve doğru olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, genel ve özel nitelikte kararlar almak ve her türlü mali tablo ve raporlar ile bunların bağımsız denetimlerinin, sermaye piyasası araçlarının halka arzında yayımlanacak izahname ve sirkülerin ve araçların değerini etkileyebilecek önemli bilgilerin kapsamını, standartlarını ve ilan esaslarını tespit ve bu konularda tebliğler yayımlamak,

f) Bu Kanuna tabi ihraççıların, 50. maddenin (a) bendi hükümleri çerçevesinde bankaların, sermaye piyasası kurumlarının ve borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasaların faaliyetlerinin bu Kanuna, Kurul yönetmelik, tebliğ ve kararlarına ve sermaye piyasaları ile ilgili diğer mevzuata uygunluğunu gerekli her türlü bilgi ve belgeyi isteyerek, izlemek ve denetlemek,

g) Sermaye Piyasasını ilgilendiren her türlü yayın, duyuru ve reklamları izlemek, yanıltıcı ilan ve reklamları yasaklamak,

h) Bu Kanun hükümleri gereğince kendisine tevdi edilen mali tablo ve raporları, bağımsız denetleme raporları ile diğer belgeleri incelemek, gerekli gördüğü hususlar hakkında ihraççı ve kurum denetçilerinden ayrıca rapor istemek, elde ettiği sonuçları değerlendirerek, Kanunda belirtilen gerekli tedbirleri almak,

ı) Halka açık anonim ortaklıkların genel kurullarında genel hükümler çerçevesinde vekaleten oy kullanılmasına ilişkin esasları belirlemek,

j) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövize dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil her türlü türev araçların niteliklerini, alım ve satım yöntemini, bu araçların niteliklerini, alım ve satım yöntemini, bu araçların işlem göreceği borsalarda çalışacak kurumların kuruluş, denetim, faaliyet ilke ve esasları ile yükümlülüklerini, teminatlar takas ve saklama sistemi konularındaki esas ve usulleri düzenlemek,

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

k) Menkul kıymetlerin geri alma veya satma taahhüdü ile alım ve satımını, ilgili sözleşmeleri ve bu sözleşmelere ilişkin piyasa işlem kurallarını düzenlemek ve bu işlemlerle ilgili faaliyet ilke ve esaslarını belirlemek,

l) Menkul kıymet ödünç alma ve verme işlemleri ile açığa satış işlemlerine ilişkin ilke ve esasları belirlemek ve Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle kredili menkul kıymet işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapmak,

m) Dışarıda yerleşik kişilerin Türkiye’de sermaye piyasası araçlarının ihraç ve halka arzı konusunda ilgili mevzuat çerçevesinde gereken düzenlemeleri yapmak,

n) Sermaye piyasası araçlarının takası, saklanması veya kaydi değer haline getirilmesi, resmi sicil niteliğindeki sermaye piyasası araçları sicili ile bu sicili tutacak merkezin kuruluş ve çalışma esaslarını ve menkul kıymetlerin derecelendirilmesini düzenlemek ve denetlemek,

o) Sermaye piyasasının gelişmesini teminen yeni sermaye piyasası kurumlarına ilişkin kuruluş, faaliyet, tasfiye ve sona erme esaslarını belirlemek ve bunları denetlemek,

p) İlgili Bakanca istenecek incelemeleri yapmak; çalışmalarını hakkında ilgili Bakana rapor vermek; sermaye piyasası ile ilgili mevzuat değişiklikleri hakkında önerilerde bulunmak,

r) Sermaye piyasası kurumlarının sorumluluk sigortası yaptırımlarını istemek ve ilgili mevzuat saklı kalmak kaydıyla gerekli düzenlemeleri yapmak,

s) Sermaye Piyasası Kanununa tabi ortaklık ve kuruluşların mali bünyeleri ve kaynaklarının kullanımı ile ilgili standart rasyoları genel olarak ya da sektör, bölge ve ortaklık bazında belirlemek, bu rasyoların yayımlanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek.

Denetime Yetkililer

Madde 45.- Bu kanun kapsamındaki ihraççılar, sermaye piyasası kurumları ve kişilerin bu Kanundan doğan işlem ve hesapları, Kurulca görevlendirilecek Kurul uzmanları ve uzman yardımcıları tarafından denetlenir. İlgili Bakan tarafından da gerektiğinde bu denetlemeler yaptırılabilir.

Denetimle görevlendirilenler, bu Kanun ve diğer kanunların sermaye piyasası ile ilgili hükümlerinin uygulanmasını ve her türlü sermaye piyasası işlemlerini birinci fıkrada belirtilen ortaklık, kuruluş, kişi ve kurumlar nezdinde denetlemeye , görevleri ile ilgili gerekli görecekları bilgi ve belgeleri istemeye , gerekli tutanakları düzenlemeye, bunların işlem ve hesaplarının Kanuna, işletme amaç ve ilkelerine uygunluğunu ve denetlenen ortaklık, kuruluş, kişi ve kurumlarla ilişkili diğer gerçek ve tüzel kişilerin işlem ve hesaplarını da Kanunun uygulanmasıyla sınırlı olarak incelemeye yetkilidirler.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

Bu madde kapsamına giren ihraççılar, kişi ve kurumlar görevliler tarafından istenecek her türlü bilgiyi, işlem ve belgelerin örneklerini vermek ve durumu tespit eden tutanakları imzalamakla yükümlüdür.

Denetimle görevlendirilecekler tarafından istenecek defter, evrak,dosya,kayıt ve diğer belgelerin ibraz veya teslim edilmemesi halinde, ihraççılar sermaye piyasası kurumları ve kişiler nezdinde arama yapılabilir. Arama yapılabilmesi için, denetime yetkili olanların buna ihtiyaç duyması ve gerekçeli bir yazı ile arama kararı vermeye yetkili sulh yargıcından talepte bulunması, sulh yargıcının da istenilen yerlerde arama yapılmasına karar vermesi gereklidir.

Aramada bulunan ve incelenmesine lüzum görülen defterler ve belgeler ayrıntılı bir tutanakla tespit olunur ve muhafaza altına alınarak inceleme yapanın çalıştığı yere sevk edilir. Arama sonucunda alınan defter ve belgeler üzerindeki incelemeler en geç üç ay içinde sonuçlandırılarak bir tutanakla sahibine geri verilir. Bu madde uyarınca yapılacak tebligatlara , Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır.

18. Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik²¹

Bağımsız Denetleme

Madde 5- Bağımsız denetleme, ortaklıkların ve yardımcı kuruluşların hesap ve işlemlerinin bağımsız denetleme kuruluşlarınca görevlendirilen yetkili denetleme elemanları tarafından bu kuruluşlar adına, denetleme ilke , esas ve standartlarına göre incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarına dayanılarak, düzenlenmiş mali tabloların, 2499 sayılı Kanun çerçevesinde gerçeği yansıtıp yansıtmadığının tesbiti ve rapora bağlanmasıdır.

Bu denetleme, mevzuat ve genel kabul görmüş muhasebe esas ve ilkelerine uygunluk yönünden, defter, kayıt ve belgeler üzerinde yapılır. Bunun yanı sıra, ortaklıkla işlemde bulunan gerçek ve tüzel kişiler işbirliğine razı olduklarında bu denetleme, bu kişilerle hesap mutabakatıda sağlanarak yürütülür.

Bu yönetmelik kapsamında yerine getirilecek denetleme hizmeti denetlenen kuruluşların vergi kanunları yönünden denetlendiği anlamını taşımaz. Kendilerine bağımsız denetleme görevi verilen bağımsız denetleme kuruluşları, bu kuruluşların ortakları, yönetici ve denetçileri; bu yetkilerine dayanarak, herhangi bir yerde veya herhangi bir şekilde vergi kanunları çerçevesinde denetleme yetkisine sahip oldukları izlenimi verecek şekilde duyuruda ve faaliyette bulunamazlar. Vergi kanunları çerçevesinde yapılacak denetleme ve müşavirlik hizmetleri, belirli bir usul ve esasa bağlandığında, bu kuruluşlar ve bunların ortakları, yönetici ve denetçileri hiçbir surette bu Yönetmeliğe dayanarak müktesep hak iddia edemezler.

²¹13.12.1987 Tarih ve 19663 Sayılı R.G.

19. Kıymetli Madenler Borsası Üyelik Belgesi Verilme Esasları ile Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyet Şartlarına İlişkin Yönetmelik²²

Gözetim ve Denetim

Madde 13- Kıymetli madenler aracı kuruluşları, Müsteşarlığın gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim görevlerinin yerine getirilmesinde görevli denetim elemanlarına defter, kayıt ve belgelerin ibrazı, istenen bilgilerin verilmesi, düzenlenen tutanakların imzalanması ve her türlü kolaylığın gösterilmesi zorunludur.

20. İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği²³

Genel Hükümler

Madde 73. Borsa üyelerinin borsa işleri ile ilgili hesap ve işlemleri Borsanın yetkili elemanlarınca da her zaman incelenebilir.

İncelemenin şekil ve kapsamına ve yapılış şekline dair ayrıntılar Yönetim Kurulunca belirlenir.

Personel, Bütçe ve Muhasebeye Dair Hükümler

Geçici Madde 1. İstanbul Altın Borsasının yetkili organları faaliyete geçip, personel, bütçe ve muhasebeye dair iç yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar Borsa adına yapılan işlemler, Borsa için en geç 1 yıl zarfında yürürlüğe konulacak "Personel", "Bütçe ve Muhasebe" iç yönetmeliklerine uygun yapılmış sayılır.

Yukarıdaki fıkrada belirlenmiş olan iç yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, personel, bütçe ve muhasebe konularındaki yetkiler doğrudan doğruya Yönetim Kurullarınca kullanılır.

Geçici Madde 2. İstanbul Altın Borsası Müteşebbis Heyetince yapılan tüm idari ve mali işlemler bu Yönetmelik hükümlerine uygun yapılmış sayılır.

21. Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik²⁴

Borsa Üyelerinin denetimi

Madde 42.- Borsa üyelerinin borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri, borsanın yetkili elemanlarınca her zaman incelenebilir. Üyeler bu incelemelere müsaade etmek,

²²16.10.1993 Tarih ve 21730 Sayılı R.G.

²³13.02.1994 Tarih ve 21848 Sayılı R.G.

²⁴23.07.1995 Tarih ve 22352 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

inceleme elemanlarına her türlü kolaylığı göstermek ve yardımda bulunmak, borsa faaliyetleriyle ilgili konularda borsa yetkililerince istenecek her türlü bilgiyi vermek zorundadırlar.

Borsa üyeleri, borsa işlemlerine ilişkin olarak yıllık faaliyet sonuçlarıyla yıl sonu itibari ile düzenlenen bilançolarını, hesap döneminin bitimini izleyen dört ay içinde, bağlı buldukları borsaya vermek zorundadırlar.

22. İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği²⁵

Borsa Üyelerinin Denetimi ve Bilgi Verme Zorunlulukları

MADDE 92- Genel Yönetmeliğin 42'nci maddesine göre, borsa üyelerinin borsa işleriyle ilgili hesap ve işlemleri Borsanın yetkili elemanlarınca da her zaman incelenebilir.

İncelemenin şekil ve kapsamına ve yapılış şekline dair ayrıntılar Yönetim Kurulunca belirlenir.

23. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonoların Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği²⁶

Kurul Denetimi ve Bilgi Verme

MADDE 22- Kurul, bonolarını kayda aldığı bankaların, bonolara dair hesap ve işlemlerini Kanun uyarınca denetler.

Banka her ayın bitimini izleyen on iş günü içinde, o aya ait bono hareketlerini gösteren ekteki örneğe (EK/2) uygun tabloyu, banka bonoları ve banka garantili bonolar için ayrı ayrı düzenlemek ve Kurul'a göndermek zorundadır.

Kurul, bankalardan ayrıca; bonolara ve bankanın mali durumunun izlenmesine dair her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

24. Finanman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği²⁷

Denetim ve Bilgi Verme Yükümlülüğü

²⁵07.09.1995 Tarih ve 22397 Sayılı R.G.

²⁶14.07.1992 Tarih ve 21284 Mükerrer Sayılı R.G.

²⁷31.07.1992 Tarih ve 21301 Mükerrer Sayılı R.G.

MADDE 28- Halka arzedilmek üzere finansman bonosu ihraç eden ihraççılar, finansman bonolarının tedavülde bulunduğu yıllara ait bilançolarını, gelir tablolarını, yönetim ve denetleme kurulu raporlarını, Kurul'un ilgili tebliğ hükümleri çerçevesinde düzenlemek, ilan etmek ve Kurul'a göndermek zorundadırlar.

Kurul, finansman bonolarını kayda aldığı ihraççıların hesap ve işlemlerini Kanunun 2, 3, 22/b, 45 ve 47'nci maddeleri uyarınca denetleyebilir.

İhraççılar, finansman bonolarının satış sonuçları hakkında, Kurul'a verecekleri bilgiler dışında, yerine getirdikleri ana para ödeme tutarlarını, aylık dönemler itibariyle, ilgili oldukları dönemi izleyen bir hafta içinde Kurul'a bildirmekle yükümlüdürler.

25. Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliği²⁸

Kurul Denetimi ve Bilgi Verme

MADDE 28- İhracatçılar, ihraç ettikleri varlığa dayalı menkul kıymetlere dayanak teşkil eden alacaklar portföyünü kendi mal varlıklarından ayrı ve özel hesaplarda izlemek ve bunlar için ayrı muhasebe tutmakla yükümlüdürler.

Kurul, menkul kıymet satışını kayda aldığı kuruluşları bu menkul kıymetlere ilişkin hesap ve işlemlere ilişkin Kanun uyarınca denetler ve bu kuruluşlardan menkul kıymetlerin izlenmesine dair her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

İlgili kuruluşlar, her ayın bitimini izleyen 10 gün içinde söz konusu aya ilişkin ödemeleri gösteren bir tabloyu Kurula gönderirler.

26. Gayrimenkul Sertifikalarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliği²⁹

Kurul Denetimi ve Bilgi Verme

Madde 21- Banka, sertifikaların satış süresinin bitiş tarihinden itibaren üç aylık dönemler itibari ile projenin gelişimi ve banka tarafından ödenen fon hakkında Kurul'a bilgi vermekle yükümlüdür. Kurul, banka ve ihraççının bu sertifikalara ilişkin hesap ve işlemlerini Kanun uyarınca denetler ve bu kuruluşlardan sertifikaların izlenmesine dair her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

²⁸31.07.1992 Tarih ve 21301 Mükerrer Sayılı R.G.

²⁹20.07.1995 Tarih ve 22349 Sayılı R.G.

27. Menkul Kıymetlerin Geri Alma veya Satma Taahhüdü ile Alım Satımı Hakkında Tebliğ³⁰

Denetim ve Belge Verme Yükümlülüğü

Madde 14- Bu Tebliğ hükümleri çerçevesinde yapılan repo ve ters repo işlemleri ile, bunları yapmaya yetkili kuruluşlar, Kurul'ca denetlenir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kendi görev ve yetki alanına giren hususlara ilişkin her türlü düzenlemelere yetkili kuruluşların uygun hareket edip etmediklerini denetleme ve her türlü bilgi ve belgeyi isteme yetkisini haizdir.

Yetkili kuruluşlar yaptıkları repo ve ters repo işlemlerini ayrı ayrı izlenebilecek şekilde nazım hesaplarında takip etmek ve bu işlemleri yaptıklarını izleyen haftanın ilk iş gününde, içeriği Kurul'ca belirlenecek bilgi formları ile Kurul'a bildirmek ile yükümlüdürler.

28. Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği³¹

Madde 29- Birden fazla yetki belgesine sahip veya merkez dışı örgütü bulunan aracı kuruluşların münhasıran bünyelerinde istihdam edilmiş, yeter sayıda müfettiş çalıştırmaları zorunludur. Çalıştırılan müfettiş sayısı iki' yi geçerse Teftiş Kurulu oluşturulur. Müfettişler doğrudan genel müdüre bağlı olarak çalışırlar.

Teftiş Birimlerinin Görev ve Sorumlulukları

Madde 30- Teftiş birimi aracı kurum faaliyetlerini sermaye piyasası mevzuatı ile ilgili mevzuat hükümleri yanında aracı kurum esas sözleşmesi ve iç kontrole yönelik yazılı kurallar çerçevesinde yürütülüp yürütülmediğinden sorumludur.

Müfettişler tarafından yapılacak denetimlerde aracı kurumun merkezi ile şube ve acentalarında nakit ve menkul kıymet kasalarında bulunacak değerlerin, kaydi ve fiili kontrolünün yapılması zorunludur.

Müfettişlerin Atanması ve Görevden Alınması

Madde 31- Teftiş biriminde görev alacak müfettişler Yönetim Kurulu kararı ile göreve başlarlar. Müfettişlerin herhangi bir nedenle görevden alınması yada istifa etmesi durumunda, görevden alınmasının veya istifa etmenin gerekçesini aracı kurum ve müfettiş tarafından Kurula yazılı olarak bildirilir.

Mesleki Yeterlilik İlkesi

Madde 32- Aracı kurumlar teftiş biriminde görev yapacak müfettişlerde mesleki yeterliliği aramak zorundadırlar. Mesleki yeterlilik lisans düzeyinde ve sonrasındaki

³⁰31.07.1992 Tarih ve Mükerrer 21301 Sayılı R.G.

³¹01.03.1995 Tarih ve 22217 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

eğitim ve öğretim ile mesleki deneyimin denetleme yapacak düzeyde olmasını ifade eder.

Müfettiş ve müfettiş yardımcısı olarak atanacaklarda iktisat, işletme, muhasebe ve maliye konularında enaz lisans düzeyinde eğitim şartı aranır.

Müfettişlerde yüksek öğrenim yanında muhasebe, vergi, banka ve kambiyo, işletme analizi, organizasyonu ve denetlemesi konularından biri veya birkaçında enaz üç yıllık mesleki tecrübe şartı aranır.

Mesleki Özen ve Titizlik İlkesi

Madde 33- Müfettişler denetimlerinde gerekli mesleki özen ve titizliği göstermek zorundadırlar. Özen ve titizlik, dikkatli ve basiretli bir Müfettişin aynı koşullar altında ayrıntılara vereceği önemi, göstereceği dikkat ve gayreti ifade eder.

Sır Saklamak

Madde 34- Müfettişler işleri dolayısıyla aracı kurum hakkında öğrendikleri sırları açıklayamazlar ve bu sırları kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanamazlar.

Kamuyu aydınlatma amacıyla mevzuat gereği yapılan ilan ve duyurular, adli veya mevzuat ile ilgili kılınmış olmak kaydıyla idari her türlü inceleme ve soruşturma halleri ile suç oluşturan durumlara ilişkin bilgilerin ilgililere verilmesi sır kapsamında değildir.

Ticaret ve Mesleğe Aykırı Faaliyet Yasağı

Madde 35- Müfettişler ticaret ile uğraşamazlar, sermaye piyasasında güven ortamının korunması çerçevesinde sürdürmekte olduğu görevin itibarına ve güvenilirliğine gölge düşürecek, görev ve görev onuru ile bağdaşmayacak faaliyetlerde ve davranışlarda bulunamazlar.

Gözetim ve Denetim

Madde 55- Aracı kurumlar ve merkez dışı örgütleri ile aracılık faaliyetleri ile sınırlı olarak bankaların hesap ve işlemleri kurulun gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim görevlerinin yerine getirilmesinde, görevli kurul personeline defter, kayıt ve belgelerin ibrazı, istenen bilgilerin verilmesi, düzenlenen tutanakların imzalanması ve her türlü kolaylığın gösterilmesi zorunludur.

29. Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği³²

Bilgi Verme

³²(01.03.1995 Tarih ve 22217 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

Madde 28- Yatırım Ortaklığı;

a) Ani kuruluş işlemlerini izleyen en geç üç ay içinde menkul kıymetler portföyünü oluşturmak ve portföyün terkibi hakkında portföyün oluşturulmasını izleyen bir hafta içinde kurula ve ortaklarına bilgi vermek,

b) Portföyündeki menkul kıymetleri kurul'ca belirlenecek ilke ve esaslara göre değerlemek ve portföyündeki menkul kıymetlerin ayrıntılı bir dökümü ile portföy değerini haftalık dönemler itibari ile Kurul'a iletmek, portföy yapısı ile değerini Ortaklık merkezi ile şubelerinde ortakların incelemelerine sunmak,

c) 24. madde hükmüne uyarak düzenleyecekleri portföydeki menkul kıymetlerin türleri itibari ile maliyet ve rayiç bedelleri ile gösterildiği portföy değeri tablosu ve bağımsız denetim öngörülen mali tablolar için bağımsız denetim raporu ile birlikte Kurulun ilgili tebliğleri çerçevesinde kamuya açıklamak ve Kurula göndermek,

zorundadırlar.

Kurul, yatırım ortaklığının denetimi, gözetimi ve izlenmesine yönelik her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir. Yatırım ortaklığı yetkililerince sözkonusu bilgi ve /veya belgelerin istenmesini takip eden altı iş günü içerisinde Kurula verilmesi şarttır.

30. Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği³³

Bilgi Verme

Madde 26- Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları:

a) Gayrimenkul alım satım işlemleri, proje ve kira rayiçlerine ilişkin olarak hazırlanan, bu tebliğin 19. maddesinde belirtilen expertiz raporlarının kendilerine teslim tarihini izleyen iş günü içinde Kurula gönderilir.

b) Portföyün % 10 unu aşan alım- satımlarda Kurul'a bilgi vermek,

c) Ani kuruluş veya dönüşüm işlemlerini izleyen en geç altı ay içinde varlık portföyünü oluşturmak ve portföyün terkibi, hakkında portföyün oluşturulmasını izleyen bir hafta içinde Kurul'a ve ortaklarına bilgi vermek,

d) Portföyündeki varlıkları Kurulca belirlenecek ilke ve esaslara göre değerlemek ve portföyündeki varlıkların ayrıntılı bir dökümü ile portföy değerini aylık dönemler itibari ile Kurul'a iletmek, portföy yapısı ile değerini ortaklık merkezi ile şubelerinde ortakların incelenmesine sunmak,

e) 23. Madde hükmüne uyarak düzenleyecekleri portföydeki varlıkların türleri itibari ile maliyet ve rayiç bedelleri ile gösterildiği portföy değeri tablosu ve bağımsız

³³22.07.1995 Tarih ve 22351 Sayılı R.G.

Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.

denetim öngörülen mali tabloları bağımsız denetim raporu ile birlikte Kurul'un ilgili tebliğleri çerçevesinde kamuya açıklamak ve kurul'a göndermek, zorundadırlar.

Kurul, gayrimenkul yatırım ortaklığının denetimi, gözetimi ve izlenmesine yönelik her türlü bilgi ve belgelerin gayrimenkul yatırım ortaklığı yetkililerince istenmesini takip eden 6 işgünü içerisinde Kurul' a verilmesi şarttır.

31. Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği³⁴

Kurul Denetimi

Madde 49- Fonun kurucusu, yöneticisi ve saklayıcısının fona ilişkin bütün ve hesap ve işlemleri Kurul denetimine tabidir.

32. Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Tebliğ³⁵

Kurulun Yetkisi

Madde 13- Kurul, kamunun zamanında , yeterli ve doğru olarak aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, bu tebliğde sayılmayan özel durumlarda da Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca ilgililerden açıklama yapılmasını isteyebilir.

33. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği³⁶

Madde 29- RSYO' nun tüm hesap ve işlemleri Kurul'un gözetim ve denetimine tabidir.

34. Derecelendirme Faaliyeti ile Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği³⁷

Gözetim ve Denetim

Madde 21- Derecelendirme faaliyeti ilgili hesap ve işlemler Kurul' un gözetim ve denetimine tabi olup, Kurul derecelendirme kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi isteyebilir.

Derecelendirme kuruluşları, derecelendirme faaliyeti ile ilgili olarak hazırlanan raporları ve bu raporların dayanağını teşkil eden çalışma belgelerini Kurulca istendiğinde ibraz edilmek üzere saklamak zorundadırlar.

³⁴(22.07.1995 Tarih ve 22351 Sayılı R.G.

³⁵06.07.1993 Tarih ve Mükerrer 21629 Sayılı R.G.

³⁶(06.07.1993 Tarih ve Mükerrer 21629 Sayılı R.G.)

³⁷06.03.1997Tarih ve 22925 Sayılı R.G.

35. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun³⁸

Ek Madde 1- Maliye müfettişleri ile maliye müfettiş muavinleri, hesap uzman ve yardımcıları, kambiyo kontrolörleri ve kambiyo murakabe mercileri bu kanun hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında tetkikat ve tahkikat yapmak sırasında suç emareleri bulunursa maznunlar ve suçla ilgisi görülenler nezdinde Ceza Muhakemeleri Usulü Hakkında Kanununun zabıt ve arama hakkındaki hükümleri gereğince muamele ifa etmek salahiyetini haizdirler.

36. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar³⁹

Madde 21- Kambiyo denetimine yetkili elemanlar ile kambiyo müdürlükleri (kambiyo murakabe mercileri) tarafından yapılan denetlemede bu karar'da öngörülen işlemleri ifa eden kişilerden, işlemlerinde Karar'a aykırılıklar tespit edilenler hakkında Ceza Mukakemeleri Usulü Kanununun zabıt ve aramaya dair hükümleri uygulanır.

Devlet daire ve müesseseleri ile Türkiye'de ki gerçek ve tüzel kişiler (özel kanun ve anlaşmalar gereğince dokunulmazlıkları tanınanlar hariç) bu karar konusuna giren işlerin murakabesi için yukarıda yazılı yetkili denetim elemanlarının ve mercilerinin isteyecekleri bilgileri vermeye , evrak ve defterleri ibraz etmeye mecburdurlar. Bakanlık bu kişilerin faaliyetlerini kısmen veya tamamen, geçici veya sürekli olarak durdurmaya veya müteakip işlemleri teminata bağlamaya , gerektiğinde bu teminatları kısmen veya tamamen Hazineye gelir yazmaya veya haklı ve mücbir sebeplerin mevcudiyeti halinde teminatı kaldırmaya yetkilidir.

Bankalar, yetkili müesseseler, özel finans kurumları ve ilgili kuruluşlar Merkez Bankası'nca istenecek döviz işlemlerine ilişkin her türlü istatistiki bilgileri belirlenen sürelerde vermekle yükümlüdürler. Merkez Bankası , bu kuruluşlarda konuyla ilgili incelemeler yapmaya yetkilidir. Kambiyo mevzuatına olan aykırılıkları ya da bu karar'da belirtilen yükümlülükleri yerine getirmediği tespit edilen Banka, Özel Finans Kurumu ve yetkili müesseselerin kambiyo işlemlerine aracılık etme yetkisi Bakanlık'ça kısmen veya tamamen kaldırılabilir.

37. Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı Hakkında Tebliğ⁴⁰

Bilgi Verme

Madde 15- Bu tebliğ hükümlerine göre izin verilen veya daha önceki mevzuat kapsamında izin almış olan yabancı sermayeli kuruluşlar, HM Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü talep etmesi halinde şirket faaliyetleri ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi vermek zorundadırlar.

³⁸25.02.1930 Tarih ve 1433 Sayılı R.G.

³⁹11.08.1989 Tarih ve 20249 Sayılı R.G.

⁴⁰24.08.1995 Tarih ve 22384 Sayılı R.G.

**Mükellefin Dergisi, Sayı 60, Aralık 1997, Sayfa 59-79.
TÜRMOB Yayınları, Yayın No. 102, Ankara, 1999.**